

mégse tudnám megállni, hogy valamit írjak ameddig élek, akkor majd elmondom ennek a fehér kutyának, aki itt fekszik a lábamnál s aki valamelyik felrobbantott tüzhelytől tévedt ide sátoromba és kitart mellettem, mert megosztom vele menázsimat."

Es mégis ír. Ír, mert írnia kell, amikor látja a borzalmakat. A vers, a *Csak egy éjszakára*, elindult hódító útjára. A körülzárt várból repülőgép viszi ki a nagyvilágba. Több nyelvre lefordítják és Gyóni legismertebb, legnépszerűbb háborús verseként emlegetik. Halála után tizenhét esztendővel, 1934-ben, a brit irodalmi társaság pályázatot hirdetett olyan háborúellenes költeményekre, melynek szerzője maga is részt vett a világháborúban. A *Csak egy éjszakára* című költemény első helyezést ért el.

Számos irodalomtörténész foglalkozott a művel. Idézzünk röviden, egyikből-másikból:

Szerb Antal: „Ez a vers a haldokló gladiátorok átka a nézők ellen”. *Boros István:* „Ez a vers a háború elleni támadás legmegrázóbb írása, legegységesebb érzésének legkifejezőbb tükre... Igen erős bizonyíték a költő pacifista érzése mellett”. *Mikola Géza:* „Hihetett-e igazán a háborúban, aki ilyen tragikusan látta annak másik felét? Igen, igazuk van azoknak, akik Gyóni pacifista volta mellett törnek lándzsát”. *Závodszy Ferenc:* „A világháború — hiszen ötödfél évig volt eleven téma — nagyon sok költőt, költeményt termelt, de ilyen lélekbemarkoló módon nem csak nálunk, de más nép irodalmában sem tudta kifejezni a rettenetes vérontást”. *Nagy Lajos:* „Orkánok zúgását, nagy, mérhetetlen óceánok morajló erejét juttatják eszünkbe ezek a versek. Ennél elevenebb, plasztikusabb képet a szomorú világtusáról... még az sem alkothat magának, aki szereplője volt a háború e borzalmas felvonásának”. *Sir Bernard Pares* a világirodalom egyik kimagasló gyöngyének ítélte, amely eokat tehet még a békemozgalom diadalra jutása érdekében.

A vers elindult a siker útján, Gyóni Géza azonban erről már mit sem tudott, mert ekkor már mint hadifogoly, a több ezer kilométeres kálvária útját járta, hogy végül eljusson a végállomáshoz, Krasznófarszkba, ahol 33. születésnapján, 1917. június 25-én örökre lezárta a szemét.

Fábián Miklós

„Hegyeken át...” — Gyóni Géza üzenete

Szobám falának szerénységében is egyik legszebb disze, egy képkeretbe foglalt, kézzel írott vers. Anyai nagybátyám, néhai *Bertók Barna* postaigazgató őrizte azt szegedi otthonában évezedeken át, 1968-ban bekövetkezett haláláig. Az első világháború nehéz éveiben barátja és fogolytársa volt a vers írója, a tragikus sorsú katonaköltő *Gyóni Géza*, aki Przemysl erődjében együtt katonáskodott édesapámmal is.

A vers ismert, a „Levelek a Kálváriáról” sorozat X. levele. Érdekessége és értéke a képnek, hogy a költő saját kezűleg írta és aláírásával hitelesítette. A hadifogolytábor jeleneteit megörökítő rajzok övezik a szöveget s a kép jobb alsó sarkán, az orosz parancsnokság ma már elhalványult pecsétje igazolja az eredeti jelleget: 1917. Krasnojarsk, V. 9.”

Gyermekkoromban mindig megilletődve olvastam a verset és feszült érdeklődéssel hallgattam szeretett nagybátyám elbeszélését első világháborús és hadifogolyélményeiről. Köztük Gyóni Gézáról is.

Kettőjük sorsa elgondolkoztató!

Gyónit felemésztette az önmarcangolás. A sors kegyetlen játéka, hogy 1917. júniusában, éppen születésnapján halt meg. Most lenne 90 éves.

Nagybátyám, áldott humorával és fogsága idején is folytatott aktív sportolásával, átszolgáltatta önmagát a nehéz és tétlen időszakon. Ő hadifogoly-naplójában örökítette meg (a köteleességtudó hivatalnok precizitásával) évszázadunk történelmi fordulópontjának néhány érdekes adatát.

A költő nem tudott megbirkózni az étellel. Barátját éltette a remény.

Hatodik éve őrzöm a két bajtárs életútját jelképező bekeretezett verset. Ma már gyermekkorom romantikájának visszaverődő fényében ápolom a költő és barátja emlékét s így adom át a képbe öntött vers történetét az olvasónak.

Dr. Kovássy Zoltán

*Hegyeken nincsen a hűs szelíd
Nem hűs halott, csak süttő talab.*

*A szívveléssed elakart.
Nem hűs halott, csak süttő talab.*

*Nem gyászra, nem temetés,
Csak új várás, új szepes.*

*Nem új, hatalmas fájdalom,
Csak új várás, új unalom.*

*Nem ráz meg őjito s' ad;
Tegye hadifogoly, om mi máj*

*Nem hűs halott, csak süttő talab.
Örülök, vagy fáj a gondolat?*

Gyóni Géza

